

922. Uppsala, Domkyrkan.

Pl. 1.

Litteratur: B 414, L 101. J. Bureus, *Monumenta Sveo-Gothica hactenus exsculpta* (1624), n:r 21, F a 6 s. 40 n:r 7 (Bureus' egen uppteckning), F a 10: 2 n:r 11 B, F a 5 n:r 409, F a 1 s. 92; J. Schefferus, *Upsalia* (1666), s. 197; O. Verelius, *Manuductio ad Runographiam Scandicam* (1675), s. 43; J. Peringskiöld, *Vita Theodorici* (1699), s. 462, *Monumenta Ullerakerensia* (1719), s. 39 f.; P. Dijkman, *Historiske Anmärkningar* (1723), s. 54 f.; A. De la Motraye, *Voyages en Europe, Asie et Afrique*, Tome 2 (1727), s. 313 (sv. övers., 1918, s. 162); O. Celsius, *Svenska runstenar* (F m 60) 1, s. 23, 24, *Acta Literaria Sveciæ* 2 (1725—29), s. 407; N. R. Brocman, *Sagan om Ingvar Widtfarne* (1762), s. 156; O. Montelius i *Fornvännen* 1914, s. 113; E. Brate, *Svenska runristare* (1925), s. 105; *Handlingar i ATA 1950—51*; *tidningen Upsala* 6/4 o. 13/4 1950, *Upsala Nya Tidning* 13/4 1950, *Svenska Dagbladet* 13/4 o. 27/4 1950, *Dagens Nyheter* 13/4 1950; *Uppsala Domkapitels protokoll* 23/s o. 17/s 1950.

Avbildningar: Bureus, teckning (i F a 10: 2), träsnitt (i *Monumenta Sveo-Gothica*, i F a 10: 1, i F a 5; ligger även till grund för avbildning i O. Verelius, *Manuductio*, s. 43, i J. Schefferus, *Upsalia*, s. 197 och i O. Rudbeck, *Atlantica* 3, 1698, s. 18 fig. 2); P. Helgonius och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiöld, *Monumenta Ullerakerensia*, s. 40 och B 414).

Runstenen ligger i golvet invid pelaren på södra sidan av Gustavianska gravkoret. En del av inskriften är dold under sockeln på pelaren.

Den 10 maj 1594 har Johannes Bureus upptecknat inskrifterna på två runstenar i Uppsala domkyrka — de båda som här äro betecknade U 922 och U 923 —, och han har infört dem bland de första numren i sin samling F a 6. Om den förra runstens plats uppger han, att den fanns »i Domkyrkian vnder pelaren» (F a 6), »I Upsala Domkyrkia» (F a 10: 2, *Mon. Sveo-Goth.*), »Upsala Domkyrkia Wid g. kon. Göstafs Chordör sunnan til» (F a 5, F a 1).

Det trettonde kapitlet i Joh. Schefferus' bekanta arbete *Upsalia antiqua* (1666) handlar om de förnämsta minnesmärkena i Domkyrkan (*De præcipuis in templo Cathedrali monumentis*). Icke få sådana, skrivna i hednisk tid, ligga dolda i kyrkans grund, såsom man kan sluta av dem, som ännu äro synliga i golvet. Orsaken därtill har varit, att dessa stenar mestadels äro hårda och fasta och därför mycket lämpliga för att läggas i grunden. Man har sålunda ansett sig bäst undanröjda minnet av den forna vantron genom att så mycket som möjligt utplåna själva skriften. Det är intet tvivel om att dessa stenar innehålla mycket, som kunnat belysa förhållandena i Uppsala, ja i hela Sverige, alldenstund de äro hämtade från omgivningarna, som på grund av de regelbundna offerfesterna och platsens ryktbarhet ha varit rika på sådana minnesmärken. Såsom exempel anför Schefferus, att enligt Snorre konung Domar hade blivit bränd på Fyrisvallarna, och där står hans gravsten. Numera ser man ingenting sådant på denna plats. Det är tydligt, att minnesstenen har blivit bortförd av dem, som under kristendomens äldsta tider funno den lämplig att brukas vid stora byggnadsföretag. En annan orsak till att många runstenar ha förkommit har varit den allmänna vanvården och enskilda arbetares okunnighet, som ha sönderbuggit och förstört gravstenar och anpassat dem för olika ändamål, såsom man tydligt kan se av vad som finnes bevarat. Av dem som finnas kvar äro utan tvivel de äldsta de som ligga under pelare omkring koret. Schefferus omtalar sammanlagt fem runstenar (eller runstensfragment) i domkyrkans golv, nämligen U 922, 923, 929, 927, 926. Dessutom en i kyrkmuren utvändigt på södra sidan (U 932) och en på norra sidan (U 931) samt en vid ingången till ett hus i staden (U 909). Den förnämsta av alla runstenarna i domkyrkan är den, som ligger till höger, när man träder in i den heliga jungfruns kor, d. v. s. det nuvarande Gustavianska gravkoret. Härmed åsyftas U 922. En del av skriften är dold under sockeln på pelaren, och det är därför, framhåller Schefferus, icke lätt att avgöra, var inskriften börjar och var den slutar.

O. Verelius (1675): »Thenna Runstenen ligger under en pelare här i Domkyrkian, som förhindrar att man icke kan hans mening rätteligen fatta. Then ena Ormeslängian, som utom pe-

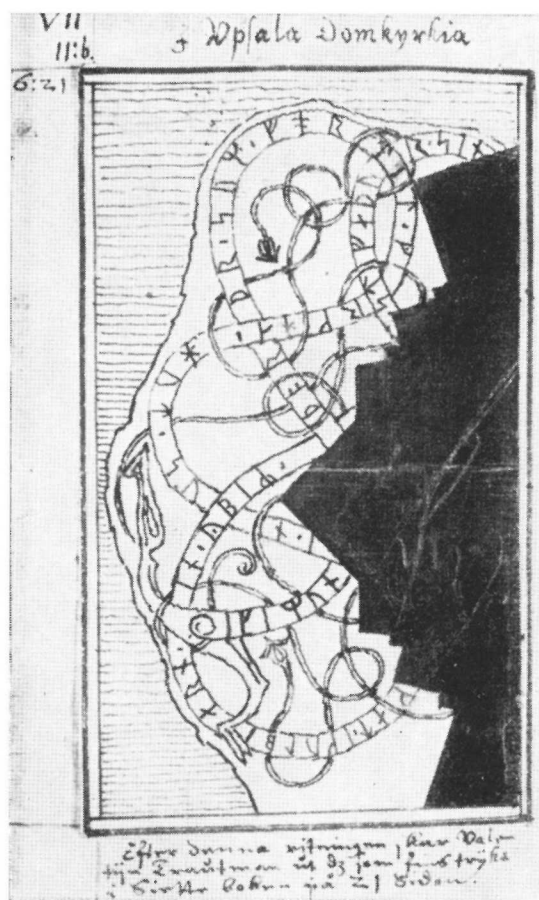

Fig. 3. U 922. Uppsala domkyrka. Efter teckning av Bureus.

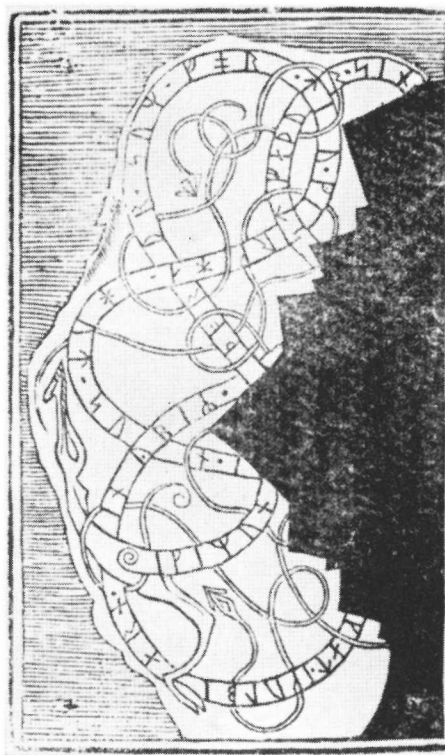

Fig. 4. U 922. Uppsala domkyrka. Efter träsnitt av Bureus.

larefoten synes, säger att Thorder for ut till Grekeland.» — P. Dijkman (1723), som har sin kännedom om inskriften från Bureus och Verelius, har felaktig uppgift om stenens plats: »Uppsala Stad. Dess Domkyrkias södra dör, vnder Pelaren.»

J. Peringskiöld (1719) har utförliga meddelanden om stenens läge: »Öster vthi Vpsala Domkyrkia fram för Höga Altaret, finnes en ansenlig Runesten af fyra alnars längd, nedlagder til grundwal vnder pelaren, som är emellan Höglofl. i Åminnelse Konung Gustaf I och Hornarnes Graf, thär han med halfwa sin skrift och Ritning sträcker sig nästan midt vnder pelaren; såsom Antiquarien Johan Thomesson Bureus allareda år 1593. then synliga delen afritat hafwer, och thess ritning finnes införd vthi Professorens Olai Verelii Werk af Göthriks och Rolfs Saga, samt i thess Runographia Scandica pag. 35. Så finnes ock samma stens halfwa synliga afritning införd vthi Schefferi Upsalia pag. 197. med bemälte lärda Mäns omdöme och beskrifning. — Och emedan then gamla Runeskrift som var vthom pelaren, syntes gifwa någon Historisk efterrättelse; ty månde Hans Kongl. May:t Anno 1687. vppå thess Antiquitets Archivi vnderdånigste anhållande, allernådigst efterlåta, at efter Erchiebiskopens och DomCapitlets föregångna noga besichtigande, i närvaro af en klok Byggmästare, få vthbryta några Telgstenar af bemälta pelares foot, som betäckte en del af Runerna; Hvilke Telgstenar straxt, vthan Kyrkiopelarens ringesta skada igenmurades; sedan thenna fulkomliga Runo Ritning genom Kongl. Secreteraren och Antiquarien Johan Hadorf och thess Ritare P. Helgonius aftagen war.» (Därefter följer ett träsnitt av run-

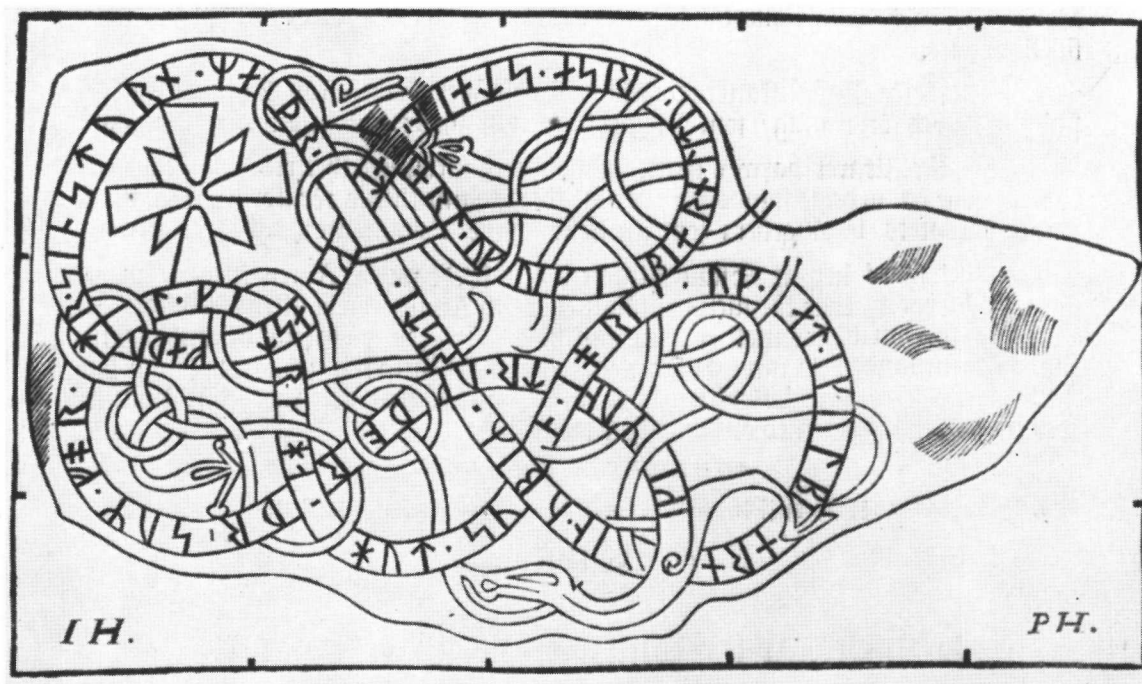

Fig. 5. U 922. Uppsala domkyrka. Efter B 414.

stenen, signerat J. H. och P. H., samt tolkning av inskriften.) — B 414: »Öster i Domkyrkan»; L 101: »I Domkyrkan, vid altaret.»

Det kungliga brevet, som Peringskiöld åsyftar, har följande lydelse (enligt Riksregistraturet för 1685 juni, fol. 207):

Till Secreteraren Johan Hadorphium swar på dess ansökning om runnestenen.

Wår gunst etc. Tro tienare etc. Wij samtycke nådigst, att I mågen låta uthtaga dhen Stenen, under en pelarefoot liggiande i Upsala Domkyrkia som förmenas kunna gifwa någon effterrättelse om Wåra Grekschra kämpar, så frampt dhet uthan skada och fahra kan skie, doch måste detta först med Erkiebiskopen och Consistorio öfwerläggias och dheras betänckiande dherwid tillijka inhemptas. Hwilket ländet Eder etc.

Carolus
/Lindschöld

Fransmannen A. De la Motraye, som under sina mångåriga resor år 1716 besökte Uppsala, har följande att meddela om runstenarna i Uppsala domkyrka: »Ces Tombeaux sont de marbre et ont encore la magnificence de leur tems. Celui de Gustave I. couché dans la Chapelle de Sainte Marie, avec ces trois femmes, est des mieux conservé. On me fit remarquer aux deux côtez de l'entrée de cette ancienne Chapelle, qui est derriere l'Autel, deux pierres Runiques, couchées à rez de chaussée sous deux piliers, et qui débordent assez pour y laisser encore voir une partie de leur caracteres. Voici l'interpretation qu'on m'a donnée de ce qui en paroît sur celle qui est marquée N° 6 sur la Planche VIII [se fig. 6]. — Cette pierre a été dressée pour Katiulpe, par son fils Kimon, et par sa fille Dohra, qui ont fait ... fois le voyage de Jerusalem. Le nom de son petit fils est *Girha*: elle n'est pas, dit-on, des plus anciennes; il y en a encore une autre couchée sous un pilier extérieur de cette même Eglise. — Ces sortes de pierres sont plates et generalement si peu polies ou plutôt si brutes, qu'il semble que l'art n'ait eu part que dans la gravûre des caracteres, et des figures d'animaux qui sont le plus ordinairement des Dragons ou

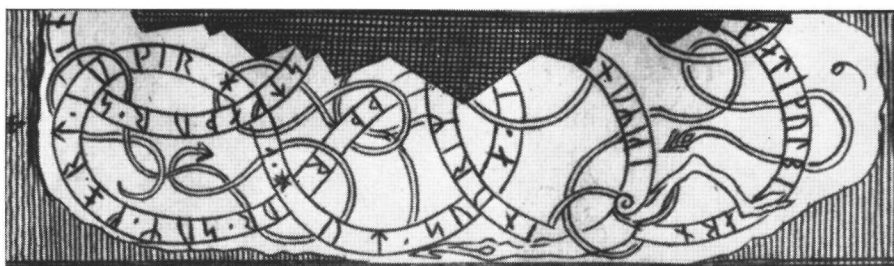

Fig. 6. U 922. Uppsala domkyrka. Ur: A. De la Motraye, *Voyages en Europe, Asie et Afrique*, T. 2 (1727), pl. 8 (vid s. 238).

Serpens entrelacez ... Il y a beaucoup d'apparence que ces pierres que j'ai marquées tant dans l'Eglise qu'au dehors, ont été ainsi cachées et couchées pour être foulées aux pieds ou dérobées aux yeux encore superstitieux des premiers Chrétiens: contre l'intention de leur premier état, qui étoit d'être debout, comme témoignent toutes les Inscriptions qu'on lit dessus.»

O. Celsius har granskat inskriften, så långt den var tillgänglig, den 8 april 1729, men har ingen uppgift om stenens läge. Den fanns »in templo Cathedrali», och Celsius tillägger: »Hujus lapidis non nisi partem fere dimidiam adspicere licet, cum altera ingenti superimposita columna tegatur.» Celsius är den siste runforskare, för ett par århundraden framåt, som har sett runstenarna i domkyrkan. De ha sedermera, ovissat när, blivit övertäckta av ett nytt golv av kalkstensplattor, varigenom det ursprungliga golvet i kyrkan helt doldes.

I januari 1950 begärde landsantikvariern N. Sundquist och professor E. Wessén hos Domkapitlet i Uppsala »dels att få på ett par ställen i domkyrkans golv göra en preliminär undersökning för att exakt fastställa runstenarnas plats, dels också, om denna förundersökning skulle utfalla positivt, under betryggande former få ur golvet upplyfta och framtaga stenarna för att sedan resa dem på lämplig plats i Uppsala stad.» Domkapitlet lämnade sitt medgivande till den första etappen av undersökningen, och denna utfördes därefter i april s. å. De båda stenarna på ömse sidor av Gustavianska gravkoret (U 922 och 923) återfunnos på de utpekade platserna, sedan några golvplattor upptagits. Likaså anträffades stenen vid De Geerska gravkoret (U 924). Under sökandet efter denna iakttogs en liten del av en hittills alldeles okänd runsten (U 925). Riksantikvariern begärde sedermera genom skrivelse till Domkapitlet (9 maj 1950) att få fullfölja undersökningen genom att ur golvet framtaga de funna fyra runstenarna. Av byggnadstekniskt sakkunniga hade det styrkts, att detta vore tekniskt möjligt. Domkapitlet hänsköt frågan till Kungl. Byggnadsstyrelsen, och denna ansåg sig icke kunna tillstyrka de ifrågasatta åtgärderna, enär dessa möjligen skulle kunna medföra risker för byggnaden. Domkapitlet fann sig därför f. n. icke kunna lämna sitt bifall till Riksantikvariens framställning. Förhoppningarna på en undersökning av de dolda runstenarna i Uppsala domkyrka ha därför tills vidare måst ställas på framtiden. Detta är synnerligen beklagligt med hänsyn till att de äldre läsningarna äro både ofullständiga och på flera punkter mycket osäkra. Särskilt gäller detta om U 923, där det f. n. knappast är möjligt att framlägga ens ett förslag till tolkning. Det är första och enda gången under arbetet med Upplands runinskrifter, som utgivarna av övermäktiga hinder ha nödgats framlägga ett ofullständigt material och avstå från undersökningar, som ur vetenskaplig synpunkt ansetts önskvärda och befogade. Man må emellertid hoppas, att det icke skall dröja alltför länge, innan denna mycket angelägna suppling kommer till stånd. Icke minst med hänsyn till byggnadens egen historia skulle detta vara av stort intresse.

Att få domkyrkans grundval ordentligt undersökt hör till de viktigaste och säkerligen mest givande uppgifterna för forskningen i kyrkans äldsta historia. Därigenom skulle man förmodligen också vinna klarhet över orsakerna till att så många runstenar ha blivit inlagda i bygg-

nadens olika delar. Man torde böra räkna med att det kan vara flera än de som hittills äro kända. Att inläggandet har skett med en viss beräkning, förefaller redan nu vara mycket sannolikt. Man har tydligen valt ut mycket stora stenar, som kunde tjäna som fast underlag för uppförande av viktiga murpartier. För detta ändamål lämpade sig de stora, släta runstenarna alldeles förträffligt. Att ristningarna ha blivit vända uppåt är helt naturligt med hänsyn till att denna yta var slät och därför bäst tjänade det praktiska syftet. Stenarna ligga icke fritt, utan äro till stor del inskjutna under pelarnas baser, varigenom ristningarna till stor del ha blivit osynliga. Detta gäller om de båda stenarna vid Gustavianska gravkoret (U 922 och 923) och om stenen i De Geerska koret (U 924), men framför allt om den nyfunna stenen under muren mellan De Geerska och Oxenstiernska koren (U 925). En viss symmetri har visserligen ibland iakttagits — i fråga om U 922 och 923, kanske också U 926 och 928 —, men i vad mån detta beror på en genomtänkt plan och eventuellt har tjänat estetiska syften, återstår ännu att utreda. Att så många runstenar ha blivit inlagda i domkyrkans golv och murar torde emellertid finna sin huvudsakliga förklaring i byggmästarnas behov av ett tjänligt och lätt tillgängligt byggnadsmaterial. Det förefaller icke sannolikt, att man på 1200-talet har hyst något större intresse för ristningarna eller för stenarnas karaktär av forntida minnesmärken.

Ljusgrå granit. Stenens höjd ungefär 2,85 m., bredd ungefär 1,50 m. Den synliga delen av stenen har en längd av 2,20 m. och största bredd av 0,85 m. Ristningens höjd är ung. 2,15 m. Inskriften är tydlig och tämligen väl bevarad.

Inskrift (med det inom [] supplerat efter B 414):

ikimun[tr·u]k·þorþr·

[iarl·uk uikibiarn·litu·risa·stain·at] ikifast·faþu[r·sin sturn·maþr·]

sum·for·til·girkha·hut·sun·ionha·uk·at·igulbiarn·in ybir [·risti·]

Ingimundr ok Þorðr, Iarl ok Vigbiorn(?) letu ræisa stein at Ingifast, faður sinn, styrimaðr, sum for til Girkia ut, sun ionha, ok at Igulbiorn. En Öpir risti.

»Ingemund och Tord, Jarl och Vigbjörn(?) läto resa stenen efter Ingefast, sin fader, skepps- hövdingen, som for ut till Grekland, son till ionha, och efter Igulbjörn. Och Öpir ristade.»

Till läsningen: Intet sk vid inskriftens början. 2 k är icke stunget. Bst i 11 þ når slinglinjerna ett stycke t. h. om hst; runan kommer därför att något likna u. Runorna 46—49 ikif äro dolda av pelarens fot. Ett stycke av denna höggs dock bort i okt. 1951, så att denna del av runslingan avtäcktes. Runorna äro fullt säkra. 47 k är icke stunget. Bst i 74 o tydliga, gå tvärs över hst. Övre delen av 78 i dold. 79 g är tydligt stunget. Alla runorna i 79—84 girkha äro fullt säkra; likaså i 85—87 hut. Av r. 91—92 syntes endast nedre delen av två raka hst; av 97 k endast bst. F. ö. var runslingan fr. o. m. 91 i t. o. m. 97 k dold av pelaren. I dec. 1951 bortslogs det stycke sten, som täckte slingan. 91 i har ingen bst. De följande runorna 92—95 onha äro säkra. Efter 95 a ett tydligt sk. 101 g är tydligt stunget. Likaså 111 y. Intet sk efter 110 n.

Endast en enda läsning av inskriften i sin helhet existerar, nämligen Hadorphs från 1687. Därtill komma två läsningar av den synliga, främre delen: av Bureus från 1594 och O. Celsius från 1729.

Bureus (F a 6): ikimu ... þorþr + sum + for ... rkha hut·sun ... at ikulbiarn·in ubir ... ast + faþur + sin ... F a 10: 2: ikimun ... þorþr + sum + for til·girkha·hut·sun·... k at·ikulbiarn·in·ybir·... ast faþur·sin ... Under teckningen: »Efter denna ritningen skar Valentijn Trautman ut det som fins tryckt i Siette boken på 21 Sidan» (d. v. s. träsnittet i F a 19:1 n:r 21).

J. Hadorph och P. Helgonius (B 414): *ikimuntr·uk þorþr·| iarl·uk uikibiarn·litu·risa·stain·at kuast faþur·sin sturn·maþr·| sum·for·til·kirkha·hut·sun·-ori-:uk·at·ikulbiarn in ubir·risti.*

O. Celsius: *ikimun...þorþr...st·faþur·sin...sum·for·til·girkha·hut·sun·io...k·at·igulbiarn·in·ybir...*

Alla andra citeringar av inskriften äro sekundära och sakna självständigt värde.

Hadorph har åtminstone ett säkert läsfel: **kuast** i stället för 46—52 **ikifast**, såsom kunde konstateras vid vår undersökning 1951. Kanske kan man också förmoda, att 22—30 **uikbiarn** är fel för **ikibiarn** — märk att inskriften har två andra namn på *Ingi*- — eller **uikbiarn**, och att 61—69 **sturn·maþr** är fel för **sturi·maþr** (eller: **styri·maþr**).

Den äldsta tolkningen är given av Bureus (F a 5): »IngiMundus... Thordus qui profectus in Græciam foras, Filius J-... IgulBierno. Ybbirus vero... patri suo.»

Därnäst Schefferus (1666): »*Igimun... Thor, peregre profectus in Græciam... Pater ipsius, Gaute Gulbioern...*» »Incipit a voce *Igimun*, quam hic puto esse nomen viri, et quidem illius, qui hoc monumentum poni curavit... Porro Thor hoc loco non est alius, quam is, cujus honori monumentum hoc erectum... *Girkha*, Ita Græciam antiqui appellabant. Docent monumenta plurima... Fallunt ergo, fallunturque, qui Gothos veteres, Iustiniani Cæsaris et proximorum temporibus per Orientem universum claros, ferunt esse alios, et diversos plane a Suecis. Nam ex adverso tam est verum, quod ex Suecis fuerint, ut ex iisdem non pauci domum reversi ad suos, habitarent in Vplandia, præcipua in medio Sueciæ provincia regni, imo ad ipsam Vpsaliam post mortem sint sepulti, sicut monumentum nostrum testatur... Sed ad monumentum nostrum revertamur, in quo sequitur nunc *hut*, quod quid signet, certo nondum constat. Puto tamen idem valere, ac quod hodie scribimus *uth*, *extra*, essequi errorem forte in traiectione litterarum. Quid cætera velint, quia mutila sunt, tradi nequeunt... Quod mox subjungitur, *Cot Igulbiarn*, pariter videtur perperam scriptum. Nam *Igulbiarn* nullum nomen. At *Gulbiarn* frequens est, ursum signans aureum. Ergo prima littera in hoc nomine committenda cum priori: ut sit *Gati Gulbiarn*, illud proprium, hoc appellativum nomen. *Gati* idem est, ac *Gåti* sive *Goti*, nomen ab Odino tractum, de quo alio loco, Vltimum quod sequitur, est *inybir*, quod quid sit, fateor ingenue, me ignorare.»

Den tolkning av inskriften, som lämnas av A. De la Motraye (se ovan s. 7), är högst besynnerlig och måste bero på någon förväxling.

J. Peringskiöld ger åt den fullständiga inskriften följande tolkning: »Jarl och Wigbiörn the låto upresa thenna Steen åth sin Fader Gudaster Föreståndare; och till åminnelse efter Ingemund och Thorder Joris Son, som foor vth til Grekland; samt efter Ingelbiörn. Men Ubbe vthhög Runeritningen. — Thetta Monument, har fordom varit af tvenne bröder til fyra förnåma Personers, sina Förfäders och Slächtingars, åminnelse vprättat. Guast eller Gudaster Styrnmader, håller man före hafwa varit en Föreståndare och Höfdinge i Upland, hwilke fordom kallades Stiernarmän, Styremän och Landwårns män. Ingemund, och Ingelbiörn, lære också i sin tijd hafwa varit förnåme Män, så wäl som Thorder Jorisson, som foor vth til Grecien... Och som wår namnkunnige Runoristare Ubbir lefwat här i landet vthi then tredje och fierde Secelen efter Christi födelse..., så är thet sanno likt, at Thorder Joris Son äfwen farit vth til Grekland vthi then tredie ålderen wid Christi åhr 266; och således thess här i landet vprättade Monument, nu wid pass öfwer fiorton hundrade åhr gammalt.» Peringskiöld erinrar om den ävenledes av Öpir ristade runstenen från Eds kyrka (U 104), i vars inskrift det också talas om män, som foro ut till Grekland. »Vthi then tridie och fierde hundra åhriga tiden efter Christi födelse, woro wåre här hemma i landet sittande Swear och Göther än tå Hedningar, wurdandes sina afgudar, Thore, Odin och Frey; therföre ock then tidens Runeristare Ubbir, inskrifwit thetta Monument med Thors merke, en korsritad Blix, som then ännu på flera thes Hedniska Ritningar lærer finnas.»

O. Celsius: »... st patri suo ... Ingimundo ... Thordoni, qui peregre ad Græcos abiit, filio Io ... t Igulbiarno. Ubirus autem ...»

N. R. Brocman (1762): »Jarl och Wikbjörn läto resa Stenen åt Kwast sin Fader, som war Styrman: Ingemund och Thord, som for ut til Grekland, Jarls Son, och åt Igulbjörn. Men Ubbe riste.»

E. Brate: »Jarl och Vigbjörn läto resa stenen efter Ingefast(?), sin fader, styrman ... så ock Ingemund och Tord, som for ut till Grekland, son till Jorer, och efter Igulbjörn, men Öbber ristade.»

O. v. Friesen (i: *De la Motrayes Resor*, 1918, not 202): »Jarl och Vigbjörn läto resa stenen efter Ingefast(?) sin fader. (Han var) skeppsbefälhavare. (De läto resa stenen efter?) Ingemund och Tord, Jarls(?) son, som for utrikes till Grekland, samt efter Igulbjörn. Men Öper ristade (runorna).»

Inskriften är mycket lång, och för att få plats för den har ristaren måst lägga upp en ovanligt stor ormslinga. Ristningen utgör en variation av Öpirs välkända mönster, här med fyra stora öglor, vilka i huvudsak utfylla den väldiga stenytan. På ett mycket skickligt sätt är mönstret anpassat efter stenens form. Flera mindre slingor äro inkomponerade i mönstret. I den övre rundeln t. h. finnes ett likarmat kors med spetsiga flikar mellan korsarmarna. U 922 är utan tvivel en av de mera storslagna av Öpirs ristningar.

Inskriften börjar från två håll, från rundjurets huvud och stjärt, på båda hållen med tvenne mansnamn i nominativ. Försättningen till 1—15 **ikimuntr·uk·þorþr** kan emellertid icke sökas i det inom samma slinga följande 70—108 **sum·for·til·girkha·hut** o. s. v. Det ger icke något förnuftigt sammanhang. Föga rimligt förefaller det att, såsom v. Friesen, uppfatta 1—15 **ikimuntr·uk·þorþr** som objekt till ett ur en annan sats underförstått och supplerat »läto resa»: »(De läto resa stenen efter?) Ingemund och Tord.» Bruket av nominativ blir i så fall svårbegripligt. Slutet i den vänstra slingan 96—108 **uk·at·igulbiarn** anknyter tydligt till predikatet på den andra sidan av ristningen 31—43 **litu·risa·stain**. 96—97 **uk** samordnar 44—69 **at ikifast** etc. och 98—108 **at·igulbiarn**. Följaktligen måste 70—95 **sum·for·til·girkha·hut** etc., som står i den vänstra slingan, föras samman med inskriftens början i den högra slingan; det hänför sig till den döde **ikifast**, över vilken stenen är rest. Det är sålunda fyra män, som ha låtit resa stenen: 1—15 **ikimuntr·uk·þorþr** och 16—30 **iarl·uk·uikibiarn**. Att de ha blivit uppdelade så som skett, kan möjligen tänkas bero på att endast de två senare ha varit söner till **ikifast**.

Inskriften innehåller icke mindre än sju personnamn eller, om runristarens räknas med, åtta. Om namnet *Ingimundr* se Sö 194 och U 72, om *Ingifastr* E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 100, om *Þorðr* U 440, om *Iarl* U 307 (där dock belägget från L 99 bör utgå), om *Igulbiorn* U 51 (jämte U 901, 904 och 925). 22—30 **uikibiarn** kan vara felläsning (eller möjligen felristning) för *Ingibiorn* eller *Vigbiorn*. Båda dessa namn äro väl belagda i uppländska inskrifter; om *Ingibiorn* se U 181, om *Vigbiorn* U 662.

61—69 **sturn·maþr** är givetvis en bestämning till det föregående **at ikifast·faþur·sin**. Men det står i nominativ, icke, såsom man här skulle vänta vid en appositionell bestämning, i ackusativ. Det är i stället predikativ till ett underförstått *hann var*. Ordet *styrimaðr* förekommer även Sö 161, U 1011 och 1016, DR 1 Haddeby; jfr isl. *stýrimaðr*, fsv. *styreman* (UL, VmL, HL). Det betecknar en man, som själv förde ett skepp, *es kunni val knærri styra* (U 654), *es atti æin ser skip ok austr styrði* (U 778), *es styrði austr skipi* (U 439).

Prepositionsuttrycket *til Girkia* (*Grikkia*) förekommer även i den likaledes av Öpir ristade inskriften från Eds kyrka (U 104): **þir·huar·hut·til·k--ika**. Dativformen *Grikkium* (*Girkium*) är vida vanligare. Den första **k**-runan är stungen. Detta är relativt sällsynt, men förekommer även U 112 **grikianti** och L 141 Lövsta, Bälunge sn: **i girkium**. Däremot är stavningen med **kh** utan

motsvarighet i detta ord; den är troligen endast ett försök att återge uttalets *kh*. Annorlunda i andra inskrifter av Öpir: U 489 *khulu*, U 1022 *akhun*.

Formen 85—87 *hut ut* förekommer hos Öpir även i den nyss nämnda U 104. Det finns även andra exempel i hans inskrifter på ett tillsatt, historiskt omotiverat *h*. Denna egenhet i hans ortografi beror sannolikt på att uddljudande *h* var försvunnet i hans uttal (liksom i nutida roslagsmål) och att han därför var osäker om när det rätteligen borde användas i tal och skrift.

923. Uppsala, Domkyrkan.

Pl. 1.

Litteratur: B 422, L 102. J. Bureus, F a 6 s. 39 n:r 6 (Bureus' egen uppteckning), F a 5 n:r 410, F a 1 s. 93; J. Schefferus, Upsalia (1666), s. 201 f. [tryckfel: 210]; J. Peringskiöld, Monumenta Ullerakerensia (1719), s. 41 f.; O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 1, s. 25, 408; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 116; Handlingar i ATA 1950—51.

Avbildningar: Bureus, kopparstick (F f 6 n:r 169 B); osign. träsnitt i Peringskiöld a. a., s. 42 och B 422.

Runstenen ligger i golvet invid pelaren på norra sidan av Gustavianska gravkoret. En del av inskriften är dold under sockeln på pelaren.

Runstenen var känd redan av J. Bureus, som den 10 maj 1594 har upptecknat inskriften (F a 6). Säkerligen har han då också gjort en teckning, som ligger till grund för det kopparstick, som ingår i Bureus' samling (F f 6). Stenen fanns »I Vpsala Domkyrkia» (F a 6), »Nordan til undr Pelaren» (F a 5). — Schefferus uppger om denna runsten, att den låg under en pelare på motsatta sidan mot den föregående (U 922), till vänster. — Peringskiöld: »Vti Upsala Domkyrkia, vnder norra pelaren, wid Högbemelte Konung Gustafs Graf, finnes äfwenwäl en i Hedendomen vthhuggen åminnelses sten, som sammaledes wid Christendomens början och Kyrkians anläggning, såsom ett föråldrat monument, förachteligen til grundwal nederkastat och inmurat blifwit. Så att man i lika motto med Höga Öfwerhetens tilstånd, litet af then nedersta pelarefoten afbryta lät, som bifogade prickar vthwisa» (nämligen på det bifogade träsnittet, B 422). Av träsnittets utseende att döma förefaller det högst ovisst, om hela stenytan har blivit frilagd vid undersökningen 1687. Det torde knappast ha varit fallet med ristningens nedre del på högra sidan. B 422 och L 102: »I Domkyrkan under Norra pelaren.» — O. Celsius har inga egna uppgifter om denna inskrift.

I april 1950 avtäcktes den del av ristningen, som befinner sig framför pelarfoten. Det visade sig då, att den var svårt skadad; stora stycken voro avslagna av den yttre kanten, varigenom särskilt en stor del av inskriften hade gått förlorad. Tydligt är att dessa stycken hade slagits av för att bereda plats åt de gasrör, som här gå fram genom golvet. Gasledningen uppges ha dragits in i kyrkan i början av 1900-talet. En del av de bortslagna styckena återfunnos emellertid i närheten, sammanlagt sju stycken, därav fyra med ristning. De ha tills vidare lagts tillbaka invid den stora huvuddelen av stenen.

Finkornig, grå granit. Stenens höjd ungefär 3,10 m., bredd ungefär 1,90 m., ristningens höjd 2,05 m., största bredd 1,85 m. Den synliga delen har en längd av 1,50 m. och en bredd av 0,65 m. De fyra större fragmenten äro följande: A 25 × 11 cm. med runorna **-ti**; B 25 × 8 cm. med runorna **us**; C 24 × 8 cm. med ornamentslinjer; D 14 × 4 cm. med en kort ristad linje.

Inskrift (med det inom [] supplerat efter B 422):

ikifast[r·lit·rita·sten ef]ti[r·s]ys[tur·nitilkiarpi·uk·totur sin·akasy·uk·fasluh rapku ...]

Ingifastr let retta stein æftir systur nitilkiarpi ok dottur sin[a] ... ok Fastlaug ...

»Ingefast lät resa stenen till minne av (sin) syster nitilkiarpi och sin dotter ... och Fastlög ...»